

SMORZHEVSKA Oksana

NAIVE HAPPINESS OF MARIA PRIMACHENKO

In Proceedings of The Third International Scientific Conference “Happiness and Contemporary Society”, March, 20, 2022. Lviv: SPOLOM, 2022. P. 216-221. <https://doi.org/10.31108/7.2022.42>

ISBN 978-966-919-826-6

СМОРЖЕВСЬКА Оксана

НАЇВНЕ ЩАСТЯ МАРІЇ ПРИМАЧЕНКО (ПРИЙМАЧЕНКО)

// Збірник матеріалів третьої міжнародної наукової конференції «Щастя та сучасне суспільство», 20 березня 2022 р. – Львів : СПОЛОМ, 2022. – С. 216-221. <https://doi.org/10.31108/7.2022.42>

ISBN 978-966-919-826-6

Oksana SMORZHEVSKA

PhD, Associate Professor,

*Department of Modern History of Ukraine, Faculty of History,
Taras Shevchenko National University of Kyiv (Kyiv, Ukraine)*

NAIVE HAPPINESS OF MARIA PRIMACHENKO

Abstract. Writer Irina Matsko calls art, faith and positive one of the Ukrainian values that influence the feeling of happiness. It is on these "three pillars" – art, faith and positive, that, in my opinion, the happiness of Maria Primachenko is formed. The aesthetics of naive art conveys the "spirit of the people", its attitude and it is a part of the national identity. Despite the worldwide fame, Maria Primachenko lived very modestly in the small village of Bolotnya, having experienced many hardships and losses. But at the same time, she always noted that she was a happy person. Her work amazed not only the audience at exhibitions in many cities around the world, but also Pablo Picasso, Marc Chagall. In terms of significance for world culture, the name of Maria Primachenko is inscribed on a par with the names of Henri Matisse, Henri Rousseau, Niko Pirosmeni, Ivan Generalich.

Key words: Maria Prymachenko, happiness, naive art

Оксана СМОРЖЕВСЬКА

кандидат історичних наук, доцент,

*кафедра новітньої історії України історичного факультету
Київського національного університету імені Тараса Шевченка (Київ, Україна)*

НАЇВНЕ ЩАСТЯ МАРІЇ ПРИМАЧЕНКО (ПРИЙМАЧЕНКО)⁸⁰

Ірина Мацко в своїй книзі «Секрети українського щастя, або Хюге⁸¹ по-українськи» серед цінностей українців, які впливають на відчуття щастя, називає й мистецтво: «<...> мистецтво є природною ознакою українців. <...> Заспівайте улюблену пісню, увімкніть музику і потанцюйте під її запальні мотиви чи поплачте під тужливу мелодію, намалюйте щось і наповніть себе щастям і спокоєм. Це внутрішнє хюге, яке завжди створювали в собі наші предки, виражаючи це через мистецтво, віру і позитив» [7, 72.].

От саме на цих «трьох китах», – мистецтві, вірі і позитиві, й сформоване, на мій погляд, щастя Марії Примаченко (Приймаченко). Естетика наївного мистецтва

⁸⁰ Варіанти прізвища «Примаченко» і «Приймаченко» зустрічаємо в різних джерелах. Тому я обрала подвійне написання.

⁸¹ Хюге як «найпривабливіший спосіб щасливого життя» описує в своїй книзі «Маленька книга хюге. Як жити добре по-данськи» Мік Вікінг, засновник і керівник Дослідницького інституту щастя в Копенгагені (Данія). Хюге («мистецтво створення затишку», «насолада від речей, що заспокоюють») – життєва філософія, за допомогою якої радіють життю, створюючи атмосферу гармонії та спокою, попри несприятливі зовнішні обставини.

передає «дух народу», його світовідчуття, є частиною національної ідентифікації [1]. У фільмі «Діалог. Світ і Марія Приймаченко» звучать слова мисткині: «Я хочу всім людям, щоб було щастя і здоров'я... І були вони всі так... І медалі носили! І щасливі були, і щоб мирно жили, щоб вони красувалися на світі і любувалися... І цвіли, як мої квітки! Я стараюся для людей, щоб було все на радість людям. Щоб люди розуміли, що єсть у нас Україна дорога» [2]. У цих таких, на перших погляд, простих і звичайних словах захований глибинний океан українського світовідчуття. І це світовідчуття відобразила Марія Примаченко (Приймаченко) у своїх картинах: «Людям у цьому світі велося гармонійно і вочевидь щасливо, а поміж великими, як у раю, диво-квітами з незліченною кількістю вишуканих пелюсток блукали в своїх казкових життєвих справах розписні диво-звірі, і співали над ними витончені птахи з жіночими очима» [4].

Художниця Марія Примаченко (Приймаченко) за своє життя створила понад 800 картин. Вона народилася й прожила своє життя в маленькому селі Болотня на Київщині. Важка хвороба (поліомієліт) її не зламала, а, навпаки, ще більше загострила слух та зір, хоча після неї Марія ледь пересувалася. Її родина була мистецьки обдарованою: бабуся займалася писанкарством, батько Овксентій різьбив по дереву, мати Параска вправно вишивала. Її син Федір також став художником. З дитинства Марія прагнула до малювання. Навіть коли пасла гусей, то малювала на піску біля річки різні квіти. А піч у хаті так розписала синім глеєм, що аж сусіди почали просити й їм прикрасити хату. У 1936 р. Марію запросили до Київського музею українського мистецтва, де була Центральна експериментальна майстерня народного мистецтва. Тут вона деякий час навчалася: працювала з керамікою, створювала акварелі з фантастичними звірами (згодом вже працювала і з гуашем). Власне, ще з 1930-х рр. почалася музеєфікація творів народної художниці. Зокрема, на сьогодні у фондах Національного музею українського народного декоративного мистецтва зберігається понад 650 одиниць творчого доробку Марії Приймаченко [5]. Чимало їх і в приватних колекціях.

Картини Марії Примаченко (Приймаченко) – «це ніби згусток емоційних вражень, і від казок, і від легенд, і від самого життя. Процес її творчості являє собою феномен дивовижного сплаву конкретного мислення, інтуїції, фантазії і, нарешті, підсвідомого, коли відчиняється «будиночок чаклунки» і звіди виходять у світ її небувалі, часом химерні образи» [8]. Свої роботи вона часто супроводжувала невеличкими надписами-поясненнями. Окрім просто підписів на кшталт «Чорний звір» або «Червона мавпа», це були кілька речень, в яких насправді закодований цілий пласт народної культури, який сягає вікових глибин. «Хитра лисиця ведмедика каже: «Їж кукурудзу — поправишся» — а собі курочку несе та медок п'є; в ній сила є»; 3 Новим роком, з новою весною, з новим щастям, усі люди на Землі». Або ж її коментар до однієї з картин, які вона писала після Чорнобильської трагедії: «Отаким снівським четвертий блок По ньому будуть рости квіточки А будуть нести діточки квіточки. Як пам'ятник буде навік коло нього. Будуть прилітати голубчики, наші герої. Спасли нас, пішли від нас», 1988 р.». [3]. В цих висловах вбачаємо і глибоку журбу за втратами, але водночас – і віру та надію на хороше, на відродження, на щастя.

Її творчість вражала не лише глядачів на виставках в багатьох містах світу, але й Пабло Пікассо, Марка Шагала. За значенням для світової культури ім'я Марії

Примаченко (Приймаченко) вписане в один ряд з іменами Анрі Матісса, Анрі Руссо, Ніко Піросмані, Івана Генераліча.

Попри всесвітню славу, Марія Примаченко (Приймаченко) прожила дуже скромно в малесенькому селі, переживши чимало лихоліть та втрат. Але при цьому вона завжди наголошувала, що щаслива людина. Друга світова війна забрала у неї чоловіка, який так і не встиг побачити свого сина Федора. Цю тугу, цей сум вона передала в картині «Я з тобою, Іванко, не нажилося» (1966 р.). Чорнобильська трагедія 26 квітня 1986 р. також стала важливою частиною її творчості. Коли стався вибух на атомній станції, то на тривожне питання сина Федора, що ж тепер робити, куди сховатися від радіації, спокійно відповіла: «Нікуди ми не поїдемо. Іди прищеплюй живці. А потім сідай і малюй, щоб люди бачили, яка на землі краса була» [6]. Вже війна нинішня, яку ми всі переживаємо, мало не забрала у нас частину картин Марії Оксентіївни – під час наступу російських агресорів 27 лютого 2022 р. у смт Іванків на Київщині згорів Іванківський історико-краєзнавчий музей. Там зберігалось біля 20 картин художниці. За різними джерелами, картини або згоріли, або все-таки вціліли, оскільки частина з них перебувала в Києві на виставці, а частину місцеві жителі встигли врятувати. Восени 2021 р. на стіні одного з будинків в смт Іванків з'явився мурал із зображенням народної художниці Марії Оксентіївни Примаченко (Приймаченко) авторства Олександра Корбана. Проїжджаючи центральною вулицею селища, люди могли бачити спокійне та щасливе обличчя простої української жінки з непрОстим внутрішнім світом. І руки, її натруджені руки, які й хліб пекли, й землю обробляли, й вправно тримали пензель, з-під якого виринали чудернацькі квіти, звірі, птахи... Я не знаю наразі, чи вцілів мурал, оскільки Іванків та навколишні села зазнали серйозних руйнацій від рук російських агресорів. Але я знаю точно – що буде великим щастям ще раз побачити найвне щастя Марії Примаченко (Примайченко). А також відвідати ще цілу купу різноманітних мистецьких заходів в мирній Україні!

Фото: Марія Примаченко на «наївне мистецтво», Картина Марії Примаченко (Приймаченко) «Я з тобою, Іванко, не нажилася» [4].

Марія Примаченко (Приймаченко) «Четвертий енергоблок» [6].

Мурал Олександра Корбана «Марія Примаченко», вул. Київська, 38, смт Іванків Вишгородського району Київської області, 2021. Фото: Оксани Сморжевської, 8 січня 2022 р.

ЛІТЕРАТУРА

1. Власенко С.М. Традиції народної картини в сучасному українському «наївному» мистецтві / Новий Акрополь. Культурна спадщина <https://newacropolis.org.ua/theses/18e7a4f1-36f4-4b87-8841-f7d458e52c80>
2. Діалог. Світ і Марія Приймаченко. ТРК «Глас» / You Tube <https://www.youtube.com/watch?v=nJ0WjDgeT-k&t=1082s>
3. Магічне мистецтво Марії Примаченко / Рідна країна. Світоглядний портал. 18.08.2021. <https://ridna.ua/2021/08/mahichne-mystetstvo-marii-prymaychenko/>
4. Марія Приймаченко та «наївне мистецтво» / Livejournal. 14 квітня 2013. <https://llovvia-ol.livejournal.com/111994.html>
5. Марія Примаченко. Неосажне / Мистецький арсенал, лютий-березень 2016. <https://artarsenal.in.ua/vystavka/mariya-prymachenko-neosyazhne/>
6. Марія Примаченко: Чорнобильська трагедія. 26 квітня 2021 р. / Національний музей українського народного декоративного мистецтва <https://www.facebook.com/617456761747782/posts/1860584604101652/>
7. Мацко І. Секрети українського щастя, або Хюге по-українськи. К.: Саміт-книга, 2019. 206 с.
8. Світ Марії Приймаченко http://kutsachenko.blogspot.com/p/blog-page_1256.html